

Bedrijventerreinen Energiepositief

BE+ = Samen energie besparen

Moeten is dwang (en huilen is kinder-gezang), zo luidt een oud-Hollands gezegde. Met andere woorden: ik wil het wel doen, maar niet als het me verplicht wordt. Nou moeten we natuurlijk allemaal bepaalde dingen, maar dat gaat makkelijker en beter als we er zelf achter staan. Omdat het goed voelt of ons ook iets oplevert.

Neem nou verduurzamen van je bedrijf. Als ondernemer ben je verplicht bepaalde duurzame maatregelen te nemen. Maar dat wordt makkelijker als je ziet hoeveel geld je ermee bespaart. Of leuker als je er een fijn werkklimaat voor terugkrijgt. En gewoon mooi als je bedenkt dat je iets goeds doorgeeft aan je kleinkinderen.

In dit boekje lees je wat ondernemers in Hilversum Zuid West al doen op het gebied van duurzaamheid en wat er nog meer mogelijk is. We hopen dat het inspireert. Om zelf aan de slag te gaan, advies te vragen aan collega's of samen duurzame stappen te zetten. Ook vind je hier handige adressen en informatie voor het verduurzamen van je bedrijf. Bijvoorbeeld over hoe dat nou precies zit met dat moeten.

Veel leesplezier!

Inhoud:

3. **Waardevolle ondernemersgesprekken over verduurzaming**
4. **Er kan veel meer dan je denkt en het levert echt veel op**
Robert de Keizer, Compatible, penningmeester OV Hilversum ZW
5. **Zelf opwekken wordt steeds interessanter, zag ook Toonen senior**
Hans Toonen, Toyota Toonen
6. **Het geeft een goed gevoel om als ondernemer een steentje bij te dragen**
Frank Meester, Meester Electronics
7. **Als je afval uit de zee haalt, wil je niet nog meer afval produceren**
Eddy van Vliet, Scuba Support
8. **Duurzaamheid gaat ook over je bijdrage aan de samenleving**
Hugo Lijding, ACH Autoschade Centrum Hilversum
9. **Zeventig procent besparing door aanpassing cv installatie**
Eric Reinders, JeJe Produkt
10. **We kunnen niet anders dan bezig zijn met de toekomst**
Nic Roos, de Toekomst
12. **Alle gemeentegebouwen CO2 neutraal, te beginnen met de werf**
Gemeentewerf Hilversum
13. **We zijn trots op onze zonnepanelen dak, maar net zo trots op Daphne!**
Tominggroep
14. **Warmte uit ijs halen?!**
Bas Brüll, E-Unit bv, voorzitter OV Hilversum ZW
15. **Wat is dat eigenlijk, een ESCo?**
Jeroen Nollet, Escoplan
16. **Growing a better world together**
Dennis Kooren, Rabobank
17. **Samen werken aan een leefbaar, ondernemend & toekomstbestendig Hilversum**
Hilversum100
18. **Toekomstbestendig ondernemen, nogal logisch**
Joost Bennekers, 123 Duurzaam
20. **De Groene Gids**
22. **Duurzaam door samenwerking**
Harco van den Hill, voorzitter commissie duurzaamheid
23. **Colofon & met dank aan**

Waardevolle ondernemersgesprekken over verduurzaming

In 2020 sprak ik zo'n vijftig ondernemers in Zuid West over verduurzaming. Ik had voorafgaand geen goed beeld van wat er op dit gebied gebeurt op de bedrijventerreinen Kerkelanden, Zeverijnstraat en Havenkwartier. De ondernemersgesprekken waren de perfecte manier, want persoonlijk en laagdrempelig, om daar achter te komen.

Het blijkt dat bijna iedere ondernemer wel bezig is met duurzaam. Dat gaat van LED lampen plaatsen, afval scheiden en elektrisch rijden tot aan netten uit de Noordzee vissen en ambitieuze 'zelf-stroom-opwekconstructies'. De gemeente focust met name op energie. Ondernemers richten zich op datgene wat hen bedrijfstechnisch, en soms persoonlijk, na aan het hart ligt. Een betere motivatie is er eigenlijk niet. Het is belangrijk duurzaamheid in al haar facetten te blijven bekijken en ondersteunen.

Veel ondernemers zien het verband tussen duurzaamheid en kwaliteit. Dus goede materialen, repareerbaar, goed te scheiden of hergebruiken en voor een juiste prijs. De blinde vlek is dat men dit vooral bij de eigen producten ziet. Voor de aanschaf van materialen of diensten wordt nog vaak alleen naar de prijs gekeken.

Behoeftte aan kennis op maat

Er is behoefte aan kennis over duurzaamheid en de mogelijkheden die er zijn als ondernemer, huurder of eigenaar. Die kennis krijgen ondernemers het liefst van collega's of via de ondernemersvereniging en graag op maat. Samenwerking met andere ondernemers leeft sterk. Bijvoorbeeld ten behoeve van collectieve zonnepanelen, zodat huurders ook mee kunnen doen.

De gesprekken hebben mij positief verrast. Eigenlijk is iedereen het ermee eens dat we meer moeten doen aan verduurzaming. Zoals bij alles heb je hierin trendsetters en koplopers. En een meerderheid die zeker welwillend is, maar daar graag in meegenomen wil worden. Verduurzamen is een proces. Stap voor stap, op thema's die aansluiten bij je bedrijfsvisie. Of het nou over je producten, gebouwen of auto's gaat.

Joost Bennekers
projectleider Bedrijventerreinen Energie Positief (BE+) Hilversum

BE+

Over Bedrijventerreinen Energie Positief

Bedrijventerreinen Energie Positief (BE+) is een landelijk project met als doel: 250 bedrijventerreinen in Nederland energiepositief en CO2 neutraal maken. Ondernemersvereniging Hilversum Zuid West neemt hier graag aan deel en kan zo gebruik maken van de beschikbare kennis en middelen.
www.bepositief.nl

Er kan veel meer dan je denkt en het levert echt veel op

“Het voelt niet logisch om een fossiele brandstof in te zetten voor iets wat je opfikt”, aldus Robert de Keizer van Compatible. Dus zit het ICT bedrijf sinds 2006 in een gasloos pand. Daarnaast hebben ze nog meer duurzame maatregelen doorgevoerd.

Robert de Keizer
Foto: Joost Bennekers

“Afvalscheiding is voor ons een logisch onderdeel van wat we doen. Alles wat wij de wereld in helpen, helpen wij er verantwoord weer uit. Wij houden veel oude apparatuur en verpakkingsmateriaal over. Wij nemen het bij de klant mee en sorteren het in zes categorieën. Plastic en karton wordt opgehaald door Renewi en metalen door IT recycling.

Al 14 jaar geen CO2 uitstoot

We hebben Led verlichting en printers zonder verwarmingselement. Die hebben minder uitstoot, zijn goedkoper en twee keer zo snel! Alle werkplekken worden met één stekkerblok uitgeschakeld en we gebruiken groene stroom. Door vooruitstrevend denken, stoten wij al 14 jaar geen CO2 meer uit, aangezien alle stroom altijd 100% groen is ingekocht. Ik verwacht dat er binnen twee tot vier jaar een CO2-heffing komt. Daarvan word je vrijgesteld als je een groencertificaat kan opleveren. Verder komen we met de fiets naar kantoor en hebben poolauto's. We willen ook graag gaan autodelen met buurtbedrijven en een gezamenlijke laadpaal voor de deur.

De kracht van het collectief

Wat we nog meer gezamenlijk kunnen doen is bijvoorbeeld energieopwekking, via een VvE structuur. Wind, zon of thermisch; opwek, opslag en verdeling. Ik geloof in de kracht van het collectief. De wasserij in de buurt stoot bijvoorbeeld heel wat restwarmte uit. Met tien bedrijven kunnen we al starten. Heel veel dingen zijn helemaal niet zo ingewikkeld. Plus: Lokaal hebben we heel veel vakmensen die je goed kunnen helpen, zoals André Lam van ECOKLIMA*. Onze gebouwinstallatie is bij hen in beheer. Met een warmtepomp heb je enorm voordeel en ook meteen airco. Je doet het voor comfort, energiezuinigheid en financieel voordeel.”

*Zie ook de groene gids op pagina 20 en 21 voor lokale vakmensen op het gebied van duurzaamheid.

Zelf opwekken wordt steeds interessanter zag ook Toonen senior

In 2013 werd het energieverbruik van de vestiging van Toyota Toonen in Hilversum nog op 65.000 kWh geschat. Toonen ging daarop compleet over op LED verlichting en nu valt het verbruik onder de grens dat er wettelijke eisen worden gesteld.

Hans Toonen
Foto: Menno Beuk

Maar directeur Hans Toonen gaat mee met de duurzame ontwikkelingen in zijn branche. In 2021 gaat hij drie volledig elektrische modellen van Toyota verkopen. De importeur eist dat er dan ook minimaal drie laadpalen bij de showroom staan. Deze worden in het eerste kwartaal van 2021 geplaatst. Hans wil dan ook over op energieopwekking met zonnepanelen. Zowel in Hilversum als op de vestiging in Naarden zijn ze in samenwerking met Hilverzon bezig met de realisatie. Zijn vader, die eigenaar van de panden is, zag dat een aantal jaar geleden nog niet zitten. Maar omdat zelf opwekken steeds interessanter wordt, is Toonen senior inmiddels ook om.

Erkend duurzaam

Toyota Toonen heeft het predicaat 'Erkend Duurzaam'. Dit is het duurzaamheidskeurmerk van de mobiliteitsbranche. Met behulp van een scan bestaande uit 42 vragen op het gebied van bedrijfsvoering, inkoop, communicatie, personeel, verkoop en financiën wordt in kaart gebracht in hoeverre de bedrijfsvoering duurzaam is.

Dat betekent in de praktijk bijvoorbeeld dat Toonen voornamelijk stille, zuinige banden verkoopt en de gebruikte banden op een milieuvriendelijke wijze afvoert. Net zoals de smeermiddelen en onbruikbare materialen. Ook in de werkplaats wordt duurzaam gewerkt. Op termijn wil Hans ook gasloos. Hij verkent nu hoe het precies zit met warmtepompen en het beschikbaar stellen van eventuele overcapaciteit aan de buurt.

Wettelijke energiebesparingsplicht

Verbruikt je bedrijf meer dan 50.000 kWh elektriciteit per jaar, of 25.000 m³ aardgas of meer? Dan ben je verplicht energiebesparende maatregelen te nemen met een terugverdientijd van maximaal 5 jaar.

Zie ook pagina 18 en 19.

Het geeft een goed gevoel om als ondernemer een steentje bij te dragen

Toen Frank Meester voor zijn bedrijf een ondernemerskrediet aanvraag, vroeg de Rabobank hem minimaal een Energielabel B te overleggen. Frank liet het controleren en Meester Electronics bleek zelfs al over een A label te beschikken.

Dat kwam goed uit, maar hij zette meer duurzame stappen.

Frank Meester
Foto: Joost Bennekers

“Ons pand op de St. Annastraat hebben we in 2002 - 2003 laten bouwen en direct energiezuinig gemaakt. Met dubbelglas en beneden zelfs dubbel gelaagd glas. Screens aan de buitenzijde zorgen ervoor dat de airco bijna nooit aan hoeft. Het betonnen dak is super geïsoleerd en bijna het hele pand heeft LED verlichting. Daarmee ging ons energieverbruik echt drastisch omlaag. Het scheiden van afval levert ons geld op, omdat we soms koperkabel vinden. Karton leveren we gratis in via Propje en voor restafval komt Van Loenen.”

Een grote stap verder

Toen we Frank begin 2020 spraken, zei hij: “Ik wil wel graag zonnepanelen. Alleen moet ik eerst beslissen of ik nog ga verbouwen, dan zou dat een mooi moment zijn”. De verbouwing kwam er niet, maar in november liet hij wel 54 zonnepanelen plaatsen. Frank “Ten eerste: het is goed voor natuur en milieu. Ten tweede: zonnepanelen leveren meer op dan bankrente. En ten derde: we besparen op de elektrakosten.

Daarbij geeft het een goed gevoel duurzaam bezig te zijn en als ondernemer ook een steentje bij te dragen. Het liefst zouden we ook elektrisch rijden. Helaas is de aanvraag voor laadpalen afgewezen*).

Je voelt je echt prettiger

Het is prettig vertoeven in een pand met een goed binnenklimaat; geen tocht en goede ventilatie. Ik zou dan ook tegen andere ondernemers willen zeggen: investeer in duurzaamheid! Niet vanwege de regeltjes, maar je hebt een leuker bedrijf; je voelt je prettiger en je bespaart.”

*) Het pand van Frank Meester ligt aan de openbare weg. Daarom neemt de gemeente hier een beslissing over. Voor een laadpaal op eigen terrein heb je in principe geen vergunning nodig.

Als je afval uit de zee haalt, wil je niet nog meer afval produceren

Scuba Support is in 2006 geboren uit een passie voor duiken en techniek. Eigenaar Eddy van Vliet is fanatiek technisch en wrakduiker. Tijdens zijn vele duiken zag hij de vervuiling die mensen achterlaten. Plastic afval, visnetten en hele zeecontainers bedekken de wrakken die op de Noordzeebodem liggen.

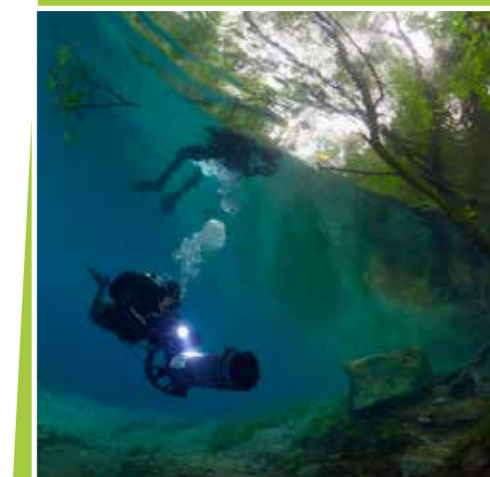

Foto: Rene Lipman

Scuba Support ontwikkelt duik maatproducten en is daarnaast groot in reparaties en onderhoud. Het is een snel groeiend bedrijf dat zowel het technisch ontwerpen als de productie ervan zelf in handen heeft. Eddy ontvangt dozen met materialen en verstuurt op zijn beurt weer dozen met producten. Vroeger gebruikte hij plastic om zijn breekbare producten te verpakken, maar inmiddels heeft Scuba Support een machine aangeschaft die restkarton verwerkt tot vulmiddel voor de verpakkingen. Het feit dat hij als duiker projectmatig met een team plastic afval uit zee haalt, heeft hem daartoe aangezet.

Duik de Noordzee Schoon

Eddy is sinds 2011 betrokken bij Duik de Noordzee Schoon. Dit is een stichting met een groeiend aantal vrijwilligers die de Noordzee opruimen, maar ook de geheimen ontdekken en in beeld brengen. Hij nam deel aan de eerste van hun expedities en was verantwoordelijk voor de techniek en veiligheid. Met het expeditie schip 'Commandant Fourcault'

werden duizenden kilo's aan visnetten (ook wel 'staande wanden' genoemd) verwijderd van de vele wrakken op de Doggersbank en de Klaverbank. Dit om te zorgen dat vissen, dolfijnen en zeehonden niet verstrikt raken in de netten die over de wrakken gedrapeerd liggen.

De missie van Scuba Support is: Het bieden van de hoogst mogelijke kwaliteit, veiligheid en duurzaamheid in alle diensten en producten. Eddy is huurder van het pand aan de Franciscusweg en heeft dus niet overal invloed op. Maar hij heeft overal LED verlichting geïnstalleerd en doet er alles aan om het energieverbruik te minimaliseren.

Zie ook www.duikdenoordzeeschoon.nl

Duurzaamheid gaat ook over je bijdrage aan de samenleving

Hugo Lijding is directeur van BCS Paul's Garage, Qooder Centrum het Gooi en Autoschade Centrum Hilversum. Hij is sinds 2017 deelnemer aan het Koploperproject Toekomstbestendig Ondernemen, maar verduurzaming staat al langer bovenaan zijn to do list.

Autoschade Centrum Hilversum
Foto: Merel Klijzing

“De autobranche is sterk gereguleerd. Ik krijg soms om de twee weken een audit. Van opdrachtgevers, lease-maatschappijen, verzekeraars. Hoeveel oplosmiddelen gebruik je? Wat is je energieverbruik? Hoe zien je afvalstromen eruit? Hierdoor heb ik een goed inzicht in ons verbruik. Het gaat wat mij betreft niet alleen over energie en afval, maar ook hoe je bijdraagt aan de samenleving. Wij hebben een collega met een afstand tot de arbeidsmarkt aangenomen. Dit past in het MVO-beleid van de schadeketen waartoe ons bedrijf behoort.

Met elf bedrijven van het elektranet af

Op de locatie Zeverijnstraat 12 t/m 24 is in 2018 het project 'elektra neutraal ondernemen' gerealiseerd. Het uitgangspunt: met elf bedrijven onafhankelijk worden van een energieleverancier. We hebben het twee jaar voorbereid. Uiteindelijk zijn er ruim 500 zonnepanelen geplaatst op één van de daken. Met de optie om uit te breiden naar een tweede (400 stuks) en eventueel derde trance (450 stuks).

We hebben het uit eigen middelen gefinancierd. De elf bedrijven zijn van het elektranet afgehaald en we hebben één centrale aansluiting gemaakt. Uiteraard zijn alle meterkasten aangepast en voorzien van interne meters om per bedrijf inzicht te hebben in het verbruik.

Quick wins? Praat met collega's!

Op dit moment is de balans: 101.930 kg CO2 bespaard en 260 Mega Watt uur opgewekt.

We hebben een overcapaciteit van 18% aan energie. Dit gaan we inzetten door zeven laadpalen te plaatsen voor elektrische auto's, motoren, scooters en fietsen. Quick wins voor ondernemers die willen verduurzamen? Ga met collega's praten die hier al ervaring in hebben. En maak het vanaf dag één onderdeel van je bedrijfsvoering.”

Zeventig procent besparing door aanpassing cv installatie

JEJE Produkt is het bedrijf van de familie Reinders, gespecialiseerd in hobbymaterialen en contourstickers. Na jaren in het centrum gevestigd te zijn, verhuisden zij in 2006 naar de Verlengde Zuiderloswal. Een modern pand, maar met de warmteregeling was veel mis.

De compressoren van Eric Reinders

“We hebben een bedrijfspand van zo'n 1.150m² en hebben heel lang problemen gehad met de verwarming ervan,” aldus mede eigenaar Eric Reinders. “Uiteindelijk hebben we het hele ontwerp en de uitvoering laten controleren. Toen bleek dat bij de bouw de koppelingen verkeerd waren geplaatst en de installatie heel slecht stond ingesteld. Er was altijd enorm veel verbruik en toch was het nooit echt warm. Toen dat aangepast was, gingen we van een verbruik van 8.000 m³ gas per jaar naar 2.500 m³. Dat is bijna 70% reductie!”

De besparing investeren in groene stroom

Eric houdt dan ook bij iedereen een pleidooi om je installaties te laten controleren op goed gebruik en performance. Bijvoorbeeld door waterzijdig inregelen. Dit betekent dat je de radiatoren instelt op de ruimte zodat er precies de juiste hoeveelheid warm water doorstroomt om die ruimte optimaal te verwarmen. Ook heeft hij een kostenbesparing doorgevoerd door een lagere stroomaansluiting. De hoog frequent compressoren die hij gebruikt, zijn veel energiezuiniger dan waar bij de bouw rekening mee is gehouden.

Dus kon de aansluiting naar beneden en betaalt hij minder. Het bespaarde geld heeft Eric onder andere gebruikt voor de inkoop van 100% groene stroom. “Mijn tip aan andere ondernemers: controleer de instellingen van je cv ketel. Staat de ketel hoger dan 70 graden ingesteld, dan is het hoog rendement principe amper werkzaam. Hoe lager de cv instelling hoe hoger het rendement en dus lager het gasverbruik.”

Eric zou ook graag zien dat er een gezamenlijk project komt om gebouwen met warmtescans te onderzoeken op warmteverliezen.

We kunnen niet anders dan bezig zijn met de toekomst

Voor Nic Roos, mede eigenaar van de Toekomst, is het niet meer dan logisch om te verduurzamen. “We zijn een familiebedrijf.

Ik ben zelf de derde generatie en wil straks aan mijn kinderen ook graag een goed lopend en duurzaam bedrijf doorgeven.

Wij kijken met de blik van een ondernemer naar duurzaamheid. We doen dingen graag duurzaam, maar het moet ook geld opleveren.

Vanuit de gemeente hebben we Jim Teunizen als adviseur gekregen. Hij geeft ons advies, begeleidt ons en kijkt verder dan alleen vastgoed.

Volledig CO2 neutraal

Toen we ons dak moesten vervangen hebben we dat direct extra geïsoleerd en dit jaar hebben we er 140 zonnepanelen op laten leggen. We hebben warmtewisselsystemen en LED verlichting in onze panden en gebruiken groene energie. Daarnaast rijden we rond in elektrische en hybride auto's. We hebben groene hosting en zijn volledig CO2 neutraal. De energie wordt opgewekt uit duurzame bronnen en voor die groene stroom hebben we CO2 compensatie.

Inmiddels hebben we de volledige uitstoot van ons eigen bedrijf en ook nog ongeveer 5% van ons jaar-volume aan drukwerk gecompenseerd. Daarnaast investeren we in een klimaatproject in Afrika om vrouwen daar te voorzien van efficiënte 'cook stoves' zodat ze minder hout verbranden bij het koken. Dit scheelt bomen kappen en CO2 uitstoot.”

Duurzaam en eco drukwerk

De Toekomst is een van de meest duurzame grafische bedrijven van Nederland. Ze hebben een ruime keuze aan duurzame materialen, zoals CO2-neutraal drukwerk, FSC-drukwerk en gerecycled papier.

Helaas kan papier niet eeuwig hergebruikt worden, maar er zijn tegenwoordig ook 'boomvrije papiersoorten'. Zo kan er bijvoorbeeld gedrukt worden op papier gemaakt van landbouwafval of afvalresten van steen.

Dankzij het onlangs overgenomen Ecodrukkers ligt de focus nu nog meer op duurzaam en eco drukken.

Ook voor verzending van materialen zijn er milieuvriendelijke oplossingen. De meest duurzame is verzending in PLA folie dat 100% afbreekbaar en composteerbaar is.

Maar ook de biologische enveloppen met een afbreekbaar venster zijn een innovatieve manier van plastic reduceren.

Dit mini magazine is dankzij de Toekomst duurzaam geproduceerd.

www.detoekomst.nl
Adres: Loosdrechtseweg 198
Plaats: Hilversum

Alle gemeentegebouwen CO2 neutraal, te beginnen met de Werf

De Gemeentewerf op de 1e Loswal doet dienst als opslag van calamiteiten materiaal en werkplaats. Toen het pand in 2015 werd aangekocht en verbouwd, was het uitgangspunt: we moeten energiezuinig zijn. Nu is het tijd voor de volgende stap: CO2-neutraal.

Op de zoutloods en de werkplaats zijn indertijd 115 zonnepanelen geplaatst waarmee zo'n 27 MWh per jaar wordt opgewekt. Ook is er destijds een bodemwarmtepomp geïnstalleerd waarmee de kantoren worden verwarmd en gekoeld. De warmwatervoorziening wordt aangestuurd door de zonneboiler op het dak. Voor de ventilatie is een systeem met warmteterugwinning aangebracht.

Ruimschoots voorzien in eigen stroomgebruik

De ambitie van de gemeente is om al haar gebouwen CO2-neutraal te maken. De gemeentewerf was, vijf jaar na de vestiging in Zuid West, als eerste aan de beurt. Allereerst zijn de kinderziektes uit de installaties gehaald, waardoor de warmtepomp nu op eigen kracht het pand warm houdt. Daarnaast zijn 353 extra zonnepanelen op het dak gelegd, waardoor er nu een extra opbrengst is van 116 MWh per jaar.

Arthur Sollman, operationeel manager installaties en
Joop Mars, projectleider verduurzaming vastgoed

Foto: Joost Bennekers

Daarmee kan ruimschoots in het eigen stroomgebruik worden voorzien. Ook leveren de zonnepanelen stroom voor eventueel later te plaatsen autolaadpalen. Het overschot wordt terug geleverd aan het net. Dit zijn grote investeringen die zich pas op langere termijn terugverdienen. Daarnaast zijn er ook maatregelen genomen die makkelijker uit te voeren en sneller terug te verdienen zijn. Zo is het hele pand voorzien van LED verlichting en zijn naden en kieren in de gebouwconstructie afgedicht. Begin volgend jaar wordt de laatste stap uitgevoerd. Dan wordt de ventilatie van de werkplaats gekoppeld aan een verwarmingssysteem met warmtepomp, waarmee het pand volledig gasloos is.

We zijn trots op onze zonnepanelen, maar net zo trots op Daphne!

Op de productiehallen van Tomingroep zijn vorig jaar 1726 zonnepanelen gelegd. Het grootste zonnepanelen dak van Hilversum, waarmee in een jaar tijd 181.000 kg CO2-uitstoot is bespaard. Iets om trots op te zijn en dat zijn ze! Maar graag zetten ze ook hun sociale duurzaamheid in het zonnetje.

Bij Tomingroep kunnen mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt hun talenten ontwikkelen in een zo gewoon mogelijke werkomgeving. Het doel is dat zij een passende, betaalde baan vinden en behouden. Wie dat kan en wil, gaat bij een werkgever in de regio aan de slag. Dat is vaak best spannend, maar in nauwe samenwerking met onze opdrachtgevers stimuleren we iedereen het beste uit zichzelf te halen.

Ik wil hier nooit meer weg!

Voor wie (nog) niet of niet meer buiten de muren van Tomingroep kan werken, zoeken we een baan binnen onze eigen bedrijfssonderdelen. Bijvoorbeeld in het groenonderhoud, de facilitaire dienstverlening, metaalbewerking, montage, verpakken, catering of kringloopwinkel. Zoals Daphne die zich als een vis in het water voelt als kledingverkoopster bij De Kringloper. 'Ik wil hier nooit meer weg' lacht ze. Maar bij Tomingroep zien ze haar ook nog wel doorgroeien naar een commerciële kledingketen.

Daphne aan het werk bij de Kringloper

Foto: Hanneke Vissers

MVO, SROI en verdere verduurzaming

Door samen te werken met Tomingroep kunnen ondernemers hun maatschappelijk verantwoord ondernemerschap concreet gestalte geven. Ook voor de invulling van social return on investment kunnen bedrijven hier terecht. De organisatie beschikt over een groot aantal medewerkers met ervaring in vrijwel alle branches. De verdere 'groene verduurzaming' heeft ook blijvend aandacht, hoewel de uitvoering vanwege de covid-uitdagingen even on hold staan. Graag zou Tomingroep het pand in Almere ook van zonnepanelen voorzien en hopen ze in de toekomst volledig gasvrij te laten draaien.

Warmte halen uit ijs?!

Bas Brüll is sinds 28 mei 2020 voorzitter van ondernemersvereniging Hilversum Zuid West. Zijn visie en passie als ondernemer: het ontwikkelen van duurzaam onroerend goed, volgens een compleet nieuwe filosofie. Hij vertelt hier graag over.

Bas Brüll
Foto: Vandebroen

“Samen met Carsten Hesz heb ik E-Unit bv opgezet. Wij ontwikkelen duurzaam onroerend goed. Zo hebben we in Hilversum Havenstaete BV ontwikkeld, een bedrijfsverzamelgebouw met innovatieve energie-toepassingen zoals vloerverwarming en een gemetselde gevel met hoge isolatiewaarden. Maar de ontwikkelingen staan niet stil en wij dus ook niet. In nieuwe projecten gaan we steeds een stap verder. In Arnhem hebben we bijvoorbeeld 42 bedrijfsunits gebouwd die energiepositief zijn, dus meer stroom opwekken dan verbruiken. Het is het duurzaamste bedrijfsverzamelgebouw van Nederland. Door het toepassen van o.a. een ijswaterwarmte pompcentrale (warmte uit ijs halen!), bijna 3000 zonnepanelen en 1 Megawatt aan energieopslag is het een uniek project dat laat zien dat er nu al veel meer mogelijk is dan menigeeen denkt.

Samen met ondernemers vervolgstappen zetten

Ons doel is energie positieve en CO2-neutrale werkplekken creëren die van fundering tot dak volledig duurzaam zijn. Om dat te bereiken treden wij vaak buiten de gebaande paden. Maar duurzaamheid is nog erg nieuw en wij worden vooral enthousiast als technologische oplossingen ook echt bijdragen aan een betere woon-, werk- en leefomgeving. Dat vinden we belangrijk voor nu, maar vooral voor later.

Ik zie bij veel ondernemers binnen Zuid West interesse en bereidheid om meer aan verduurzaming te doen. Dat stimuleer ik heel graag en wil als ondernemersvereniging samen kijken hoe we deze volgende stap kunnen zetten, misschien wel door het samen opzetten van een Energy Service Company (ESCO).”

ESCO

Wat is dat nou eigenlijk, een ESCo?

Op Zuid West vind je panden die verwarmd moeten worden en bedrijven die veel warmte produceren. Er zijn huurders en eigenaren.

En verschillende belangen.

Dan kan het waardevol zijn om als collectief met gemeente en stakeholders plannen te maken voor je duurzame energievoorziening.

Samen kun je zorgen voor een toekomstgerichte energiehuishouding en afstemming over energieopwekking en smart grids, bijvoorbeeld door middel van een ESCo. We vroegen aan Jeroen Nollet van Escoplan, wat dat precies inhoudt. “De afkorting ESCo staat voor Energy Service Company. Een service provider die op grond van een contract zorgdraagt voor de levering van energie, energiebesparende maatregelen en comfort in het gebouw. Zowel voor het ontwerp, de bouw, de financiering als het onderhoud. Je legt het risico bij de partij die de (voor)financiering doet. Dat is een extra prikkel om alles goed te doordenken. Er zijn twee soorten contracten, prestatiecontracten en leveringscontracten. Voor de gezamenlijke energievoorziening van een bedrijventerrein met bestaande gebouwen is een Energy Supply Contract (ESC) het handigst.

Energy Supply Contract (ESC)

De kern van dit contract betreft de energielevering via duurzame systemen als zonnepanelen, WKO's en 5e generatie warmtenetten.

Hierbij komen contractvormen waarbij de leverancier het systeem exploiteert en onderhoudt vaker voor. Energiebesparing is dan geen onderdeel van het contract, maar van de prestaties van het systeem. Dus energieopbrengst (warmte/koude levering in kWh/GJ), energie efficiency, storingsfrequentie en oplossingstijd.

Waarom een coöperatieve ESCo?

Ondernemingen op hetzelfde bedrijventerrein kunnen bij uitstek samenwerken in een joint venture van gebouweigenaren en huurders: een coöperatieve ESCo. Dan maak je optimaal gebruik van schaalvoordelen op het gebied van kennis, inkoop, financiering en kosten. Ook worden risico's gedeeld mét behoud van zeggenschap en winstdeling. Het is een ESCo van, voor én door de leden, waarbij samenwerking cruciaal voor succes.”

Hilversum Zuid West onderzoekt nu de mogelijkheden van een ESCo en houdt de leden van de ondernemersvereniging op de hoogte.

Growing a better world together

Dennis Kooren
Foto: Patrik Siemons

De missie van de Rabobank is actueler dan ooit. De grote maatschappelijke en economische uitdagingen in onze samenleving kunnen we alleen samen aan. Daarom zetten we ons met klanten, leden en partners in voor een sterkere en duurzamere leefomgeving.

Zo vroegen we stichting CLOK om te inventariseren welke kansrijke samenwerkingen er zijn op bedrijventerreinen binnen onze regio. Die initiatieven willen wij steunen met financiële diensten, onze kennis en onze netwerken. Zo ondersteunen we ook ondernemersvereniging Hilversum Zuid West die verdere verduurzaming bij haar leden wil realiseren. Het 'samen doen' zien we ook terug bij Hilversum100 en de Dag van de Duurzaamheid. Beide initiatieven zetten zich in voor duurzaam leven, wonen en werken in Hilversum. Ook daarbij blijft Rabobank Gooi en Vechtstreek nauw betrokken.

Go.Green.Easy

Wil je als particulier stappen zetten voor een betere wereld? De Rabobank helpt je. Niet alleen met financieringen, maar ook met kennis. Go.Green.Easy is een initiatief van Rabobank, dat gericht is op verlagen van CO2 uitstoot. Door je aan te melden, zet je een eerste stap en krijg je eenvoudig inzicht in hoe groen je bezig bent. Nóg meer kennis dele we via homeQgo.nl, onze nieuwe dochter. Een platform van The Sustainables, een verduurzamingsadviesbureau voor de woningmarkt waarin Rabobank een meerderheidsbelang heeft. Hier vind je alles op het gebied van energiezuinig wonen. Daarmee draag je niet alleen bij aan een beter milieu, het levert je ook meer wooncomfort en een lagere energierekening. En sinds september krijgt iedere klant van de Rabobank die zich oriënteert op een hypotheek als standaardservice een verduurzamingsadvies van HomeQgo. Met slimme tools meten zij de woning op afstand in. Zo verduurzamen we samen.

Dennis Kooren, directievoorzitter Rabobank Gooi & Vechtstreek

Hilversum100

Samen werken aan een leefbaar, ondernemend & toekomstbestendig Hilversum

Hilversum is een mooie stad om te wonen en te werken, maar het moet en kan wel wat duurzamer. Veel mensen houden zich hier al mee bezig. Om dit te versterken en versnellen is een aantal jaar geleden de Hilversum100 opgezet.

Er zijn verschillende duurzame thema's die sterk leven in de stad. Denk aan: de energietransitie, natuur in en om de stad, toekomstbestendig ondernemen, groene mobiliteit, smarte waste, broedplaatsen en eerlijk eten.

De uitdaging is om zowel deze thema's als degenen die zich hier hard voor maken aan elkaar te verbinden. Ook een duurzame samenleving creëer je door samen te werken. Hilversum100 is het platform waarbinnen bewoners, organisaties, bedrijven en de gemeente samen bouwen aan een toekomstbestendig Hilversum.

Toekomstbestendig ondernemen is een belangrijke pijler

Als ondernemer ben je steeds met de toekomst bezig. Je kunt daarbij niet om het thema duurzaamheid heen. Dat gaat niet alleen over zonnedaken maar ook over het verduurzamen van je pand, bedrijfsvoering, producten en diensten. Ook groene mobiliteit is een onderwerp dat voor veel ondernemers interessant is. Zo worden er steeds meer laadpalen op bedrijventerreinen geplaatst. Binnen de Hilversum100 gaan we nog een stap verder. We praten kijken ook naar slimmer vervoeren van goederen met minder uitstoot. En minder opstoppingen voor meer plezier in het verkeer.

Ondernemers die ook hierin zijn geïnteresseerd en hun (duurzame) netwerk willen vergroten zijn van harte welkom bij de Hilversum100. Je kunt er terecht voor inspiratie, advies, het aangaan van partnerships of deelname aan projecten en evenementen. Graag tot ziens!

Toekomstbestendig ondernemen, nogal logisch

Geen enkele ondernemer zegt: het maakt me niet uit of mijn bedrijf toekomst heeft. Is het dan ook niet logisch dat duurzaamheid een plek heeft in je meerjarenplan? Bekijk kritisch hoe toekomstbestendig jouw bedrijf is en behoudt zelf de regie over de verduurzaming ervan.

Bij het maken van een duurzaamheidsplan kijk je naar je gebouw, bedrijfsvoering en producten of diensten. Dus moet je je pand bijvoorbeeld beter isoleren of anders verwarmen en komt daar binnen afzienbare termijn een logisch moment voor?

Denk aan een verbouwing of verhuizing.

Bedrijfsvoering gaat over zaken die meestal vrij makkelijk aan te passen zijn zoals je schoonmaakmiddelen, papierverbruik, afvalscheiding. Dit kan op korte termijn. De producten of diensten die je levert, zijn je bestaansrecht. Het kan best pijn doen ook die kritisch te bekijken. Hoe groot is de milieu impact van wat jij maakt of aanbiedt? Kun je die impact verkleinen, zodat je over tien jaar ook nog bestaansrecht hebt?

Nu is verduurzaming van je business nog een kans

Heel lang hebben we ons bij ondernemen laten leiden door innovaties die het mogelijk maakten meer, sneller en goedkoper te produceren. Kwantiteit boven kwaliteit. Dit is niet langer volhoudbaar, duurzaamheid is juist een onderdeel van kwaliteit. De beperkte beschikbaarheid van grondstoffen en de toenemende CO2 uitstoot leiden tot wettelijke richtlijnen, maar ook veranderende klantvragen.

Het verduurzamen van je business biedt nu nog veel kansen. Op een gegeven moment worden dat eisen. En nog een stap verder en je doet simpelweg niet meer mee als je niet duurzaam bent.

Investeren in je bedrijfsimago

Er komt steeds meer vraag naar circulaire, duurzame producten. Maar ook energielevering vanaf jouw dak is een mooie kans, of samenwerking met andere ondernemers en het benutten van elkaars kennis. Vermindering van je afval, lagere energiekosten en een efficiëntere bedrijfsvoering zijn een kans om kosten te besparen. En met een goed duurzaamheidsplan doe je aan risicomangement door proactief om te gaan met toekomstige wetgeving of duurzame inkoopcriteria. Verduurzamen betekent ook: verbeteren van je bedrijfsimago.

Dit heeft een verhoogde aantrekkingskracht op toekomstige medewerkers of afnemers en maakt het makkelijker bij toekomstige financieringsvragen. Dus pak die duurzame kansen zolang ze er zijn.

Joost Bennekers, 123 duurzaam.

Nog wat info op een rijtje

Wat is er wettelijk verplicht?

Alle bedrijven in Nederland moeten hun energieverbruik aanleveren. Is dit gelijk aan of hoger dan 50.000kWh elektra en/of 25.000 m³ gas? Dan ben je verplicht een energiebesparingsonderzoek te doen. Alle maatregelen die zich binnen vijf jaar terugverdienen, moet je uitvoeren. Dit mag bij een logisch vervangmoment, maar ook dit moet je melden.

Wat zijn energiebesparende maatregelen die zich binnen vijf jaar terugverdienen?

Per branche zijn hiervoor lijsten opgesteld. Deze kun je vinden op de website van de RVO (Rijksdienst voor ondernemend Nederland). www.rvo.nl

Energiebesparende maatregelen die je (ook als huurder) morgen al kunt nemen:

Installaties zuiniger afstellen, zonwering, LED lampen, regenwater gebruiken, voldoende fietsenrekken plaatsen, afval scheiden en waterbesparende kranen plaatsen.

Als huurder ben je geen eigenaar, maar wel vaak verantwoordelijk voor beheer en onderhoud in het gebouw. Ook voor huurders valt er dus veel te behalen.

Hoe bepaal ik het energielabel van mijn kantoor?

Je kunt een energieadviseur vragen of zelf online kijken. <https://www.ep-online.nl/ep-online/>. Ook je besparingsopties kun je online vinden.

Hoe bereken ik de CO2 footprint van mijn bedrijf?

Op basis van energieverbruik, vervoer, gebouw en afvalhoeveelheden wordt de milieu-impact van een bedrijf bepaald. Naar verwachting komt er ook voor het MKB een CO2 gerelateerde belasting. Daarom is het raadzaam deze impact en mogelijke kosten te berekenen en een actieplan te maken. De gemeente Hilversum biedt ondernemers gratis online hulp aan om inzicht te krijgen in de milieuprestaties van je bedrijf. www.milieubarometer.nl/wettelijke-energiebesparing/.

En wie gaat hier eigenlijk over?

Bedrijven hebben te maken met energiebesparingsverplichtingen. De Omgevingsdienst Flevoland & Gooi en Vechtstreek (OFGV) adviseert bedrijven en houdt in opdracht van de gemeente Hilversum toezicht op het gebied van energiebesparing. En is daarmee de bevoegde partij waar je brieven van kunt ontvangen over het naleven van de energiebesparingsplicht en de informatieplicht. <https://www.ofgv.nl/thema/energie/energie-besparen-0/>

GROENE GIDS

Deze lokale leveranciers bieden energiebesparende producten of diensten aan.

ActivFinance B.V.

Onafhankelijke financieringsintermediair voor duurzame investeringen voor gebouw, voertuigen en equipment. Huizermaatweg 610, 1276 LN Huizen

Quido Schaafsma
info@activfinance.nl
085 - 018 6000
www.activefinance.nl

Alba Concepts

Verduurzaming bedrijfsgebouwen, berekenen investerings- en exploitatiekosten, green deal gemeente Hilversum voor zonnepanelen.

Tramkade 26
5211 VB 's-Hertogenbosch

Jim Teunizen
jim@albaconcepts.nl
085-7826768
www.albaconcepts.nl

Bouwmaat Hilversum

Nieuwe Havenweg 89,
1216 BP Hilversum

Karel van der Straten
kstraten@bouwmaat.nl
www.bouwmaat.nl

HET Hilversumse Energie Transitie coöperatie
Vreelandseweg 7, Hilversum
www.hetcooperatie.nl

Exalius

Energieelabels, energiebesparingsonderzoeken, EED rapporten, kostencalculaties en begeleiding uitvoering. Noorderweg 2, 1221AA Hilversum

Xander Mooibroek
info@exalius.nl
085-7600246
www.exalius.nl

Energie coöperatie HilverZon

Zonnepanelen, postcoderoos-projecten, onderdeel van Energie Verbonden en RES. Schapenkamp 2-10, 1211 PA Hilversum

Geertrui Wilkens
info@hilverzon.nu
06-10685188
www.hilverzon.nu

Mokveld Bouw & Onderhoud B.V.

Gijsbrecht van Amstelstraat 423B,
1216 CA Hilversum
www.mokveldbouw.nl
035-6244051
info@mokveldbouw.nl

EnergieMij

Realisatie van zonnedaken (installatie, aansluiting, subsidie, eigendom/huur, financiering). Industriële verwarming middels blackheat technologie, ideaal voor slecht geïsoleerde en tochtige bedrijfshallen. Piersonstraat 13
1112 AV Diemen

Martin Valkenburg
m.valkenburg@energiemij.nl
06-83649950
www.energiemij.nl

Bouwbedrijf de Klusbaas / E-unit bv

Duurzaam bouwen en ondernemen staan centraal; (hybride) warmtepompen, lage temperatuurverwarming, zonnepanelen en zonneboilers en binnenkort thuis batterijen. Nieuwe Havenweg 81-F
1216 BP Hilversum

Bas Brüll
info@deklusbaas.nl
035-3031750
www.deklusbaas.nl

Schipper Installatie BV

Advies, installatie en onderhoud van warmtepompen, (pellet) cv ketels, zonneboilers, ventilatie. Industrierweg 10
1271 AJ, Huizen

Dhr. S. Schipper
info@schipperbvinstallatie.nl
035-5268540
www.schipperbvinstallatie.nl

ECOKLIMA

Energetisch verantwoorde systemen, aanpassingen en advies op het gebied van airconditioning en klimaatbeheersing. Ehrlichstraat 8a
1221 JB Hilversum

André Lam
info@ecoklima.nl
035-6853150
www.ecoklima.nl

SolarPartners

Advies, verkoop en installatie van zonnepanelen. Rubberstraat 6
1411 AL Naarden

Bart Doornbos
contact@solarpartners.nl
035-8878700
www.solarpartners.nl

Xibeo

Service- en onderhoud van gebouwgebonden installaties, met als specialisme de klimaatinstallaties, waarbij de klant en verduurzaming centraal staan. Kollenbergweg 78A
Amsterdam

Bouk Slockers
boukslockers@xibeo.nl
06-52481463
www.xibeo.nl

Technische Unie

Technische installaties en kennisdeling; LED lampen, warmtepompen, laadpalen, zonnepanelen. Nieuwe Havenweg 43
1216 BK Hilversum

Ron Ruimschoot
hilversum@technischeunie.com
035-6557755
<https://www.technischeunie.nl/portal/themas/>

123duurzaam

Samen, stap voor stap verduurzamen van gebouw, bedrijfsvoering & product. Eikbosserweg 15
1214AE Hilversum

Joost Bennekers
Joost.bennekers@123duurzaam.nl
06 14241332
www.123duurzaam.nl

Pontmeyer Hilversum

Duurzaam houtmateriaal, isolatie- en plaatmaterialen. Vreelandseweg 2
1216CG Hilversum

D. Cijs Vestigingsmanager
Hilversum@pontmeyer.nl
035-6241652
www.pontmeyer.nl

Wil jij ook op deze lijst? Mail de commissie duurzaamheid van ondernemersvereniging Hilversum Zuid West via: commissieduurzaam@ovhilversumzuidwest.nl

DUURZAAM DOOR SAMENWERKING

Een ESCO is een van de voorbeelden hoe samenwerking binnen de eigen gelederen kan bijdragen aan een duurzame toekomst van onze bedrijventerreinen.

Als voorzitter van de nieuwe commissie duurzaamheid wil ik graag een actieve, verbindende rol spelen bij de duurzaamheidsambities van Hilversum Zuid West. Samenwerking is dan ook het centrale thema van de nieuwe commissie.

Hilversum Zuidwest heeft zich aangesloten bij het landelijk project van Stichting Bedrijventerreinen Energiepositief (BE+), dat de komende tien jaar 250 bedrijventerreinen in Nederland energiepositief en CO2neutraal wil maken. Hilversum Zuidwest wil één van die eerste bedrijventerreinen zijn.

Je hoeft het niet allemaal zelf uit te vinden.

Een van de activiteiten in het BE+ project is dat bedrijven nu opgezocht worden om te ontdekken welke kansen ondernemers zelf zien om te verduurzamen. Wie dat wil, wordt op weg geholpen met een energieprofiel of een duurzaamheidsscan en bijvoorbeeld doorverwezen naar een energieadviseur of gekoppeld aan een van de andere bedrijven binnen Zuidwest. Het doel is bedrijven met een vraag koppelen aan collega's met een antwoord of een oplossing.

Harco van den Hil
Foto: Marije Rijnierse

De groene gids pagina's in dit boekje zijn een eerste resultaat van die verkenning.

Voor initiatieven die het individuele bedrijfsbelang overstijgen en zelfs die van Hilversum Zuid West (denk bijvoorbeeld aan duurzame logistieke oplossingen voor heel Hilversum), zoeken we actief samenwerking met andere stakeholders en bedrijventerreinen in Hilversum en de regio.

Wil jij met jouw kennis, expertise of netwerk meedenken over duurzame oplossingen op de bedrijventerreinen van Zuid West, Hilversum breed of in de regio? Wij gaan graag in gesprek!

Harco van den Hil, voorzitter commissie duurzaamheid
commissieduurzaam@ovhilversumzuidwest.nl

Colofon

Dit mini magazine is uitgegeven in het kader van het project Bedrijventerreinen Energiepositief (BE+) van Ondernemersvereniging Hilversum Zuid West.

Hoofdredactie:

Joost Bennekers, Alice de Koning

Eindredactie:

Alice de Koning

Vormgeving:

Eric van der Vegt, Manisch-Creatief.nl

Met bijdragen van:

Joost Bennekers, Marieke Boersma, Bas Brüll, Harco van den Hil, Robert de Keizer, Alice de Koning, Dennis Kooren/Pink Communicatie, Berti Liemberg, Hugo Lijding, Joop Mars, Frank Meester, Jeroen Nollet, Eric Reinders, Nic Roos, Arthur Sollman, Hans Toonen, Eddy van Vliet.

Dit magazine is oplosmiddelvrij gedrukt met bio-inkten op 100% recycled FSC-papier door CO2 neutrale drukkerij de Toekomst.

Luchtfoto Hilversum Zuid West: Google Earth

De deelname van ondernemersvereniging Hilversum Zuid West aan het project Bedrijventerreinen Energie Positief (BE+) is mogelijk gemaakt door:

Dit mini magazine is mede tot stand gekomen dankzij de sponsoring van:

Toekomstbestendig ondernemen op
een energiepositief bedrijventerrein!

Meer weten over Hilversum Zuid West Energiepositief?

